

11. Libellen

GEERT DE KNIJF & ANNY ANSELIN

Tot 1978 werden libellengegevens vooral verzameld door de Landbouwfaculteit van Gembloux (CAMMAERTS 1979). In de periode 1979-1995 verzamelden ca. 200 medewerkers van de Belgische Libellenwerkgroep GOMPHUS en de Jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming een groot aantal recente gegevens. Dit resulteerde in een databank van meer dan 25.000 gegevens waarvan iets meer dan de helft stamt uit de periode 1990-1995.

Soortenaantal en veranderingen in status - Vlaanderen

In Vlaanderen werden 65 soorten libellen waargenomen (in België 68 soorten) waarvan 52 werden gemeld in de periode 1990-1995. Van de 65 soorten zijn er vier soorten alleen als zwerver uit Vlaanderen bekend. Daarnaast zijn er van drie, van oorsprong mediterrane soorten de laatste jaren enkele populaties aanwezig.

Het aantal Rode-Lijstsoorten in de verschillende categorieën in Vlaanderen en in de vijf ecoregio's is terug te vinden in Tabel 11.1 en Figuur 11.1 (DE KNIJF & ANSELIN 1996). In Vlaanderen is 16% van de oorspronkelijke libellenfauna uitgestorven, 34% is in mindere of meerdere mate bedreigd, 10% is zeldzaam, 3% is onvoldoende gekend en 36% kan als niet-bedreigd worden beschouwd.

Soortenaantal en veranderingen in status - Ecoregio's

Tabel 11.1 geeft het aantal soorten per Rode-Lijstcategorie en het totaal aantal waargenomen soorten in de vijf ecoregio's. Hier valt op dat vooral de Kempen alle soorten én alle Rode-Lijstsoorten herbergt (voornamelijk soorten van voedselarme waters en hoogvenen).

Biodiversiteits- en Rode-Lijstsoorten hot spots Vlaanderen

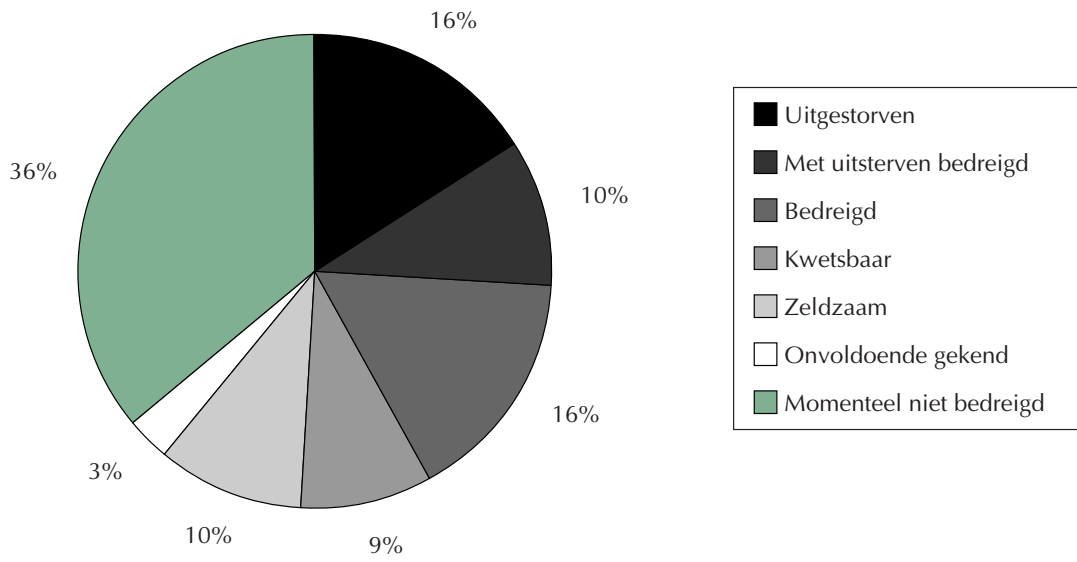
De soortenrijkste libellengebieden zijn vooral te vinden in de Kempen, in de omgeving van Mechelen, in Klein-Brabant en nabij Gent. Soortenrijke gebieden buiten de hogervermelde regio's zijn vooral gelegen in de zandstreek ten zuiden van Brugge, in de Leievallei te Harelbeke, in de Scheldevallei ten zuiden van Gent, in het noorden van Oost-Vlaanderen, op Antwerpen-Linkeroever, in de Netevallei in de omgeving van Lier en in de Demervallei te Aarschot (Figuur 11.2).

Met uitzondering van de Damvallei bij Gent zijn de belangrijkste Rode-Lijst hot spots te vinden in de Kempen. (Figuur 11.3). Rode-Lijst hot spots bevinden zich in mindere mate ook in de zandstreek in de omgeving van Brugge en Eeklo, in de Leievallei te Harelbeke, in de Scheldevallei ten zuiden van Gent, in de Dendervallei te Geraardsbergen, in Klein-Brabant, in de omgeving van Mechelen, in het Zoniënwoud en in de Demervallei te Aarschot.

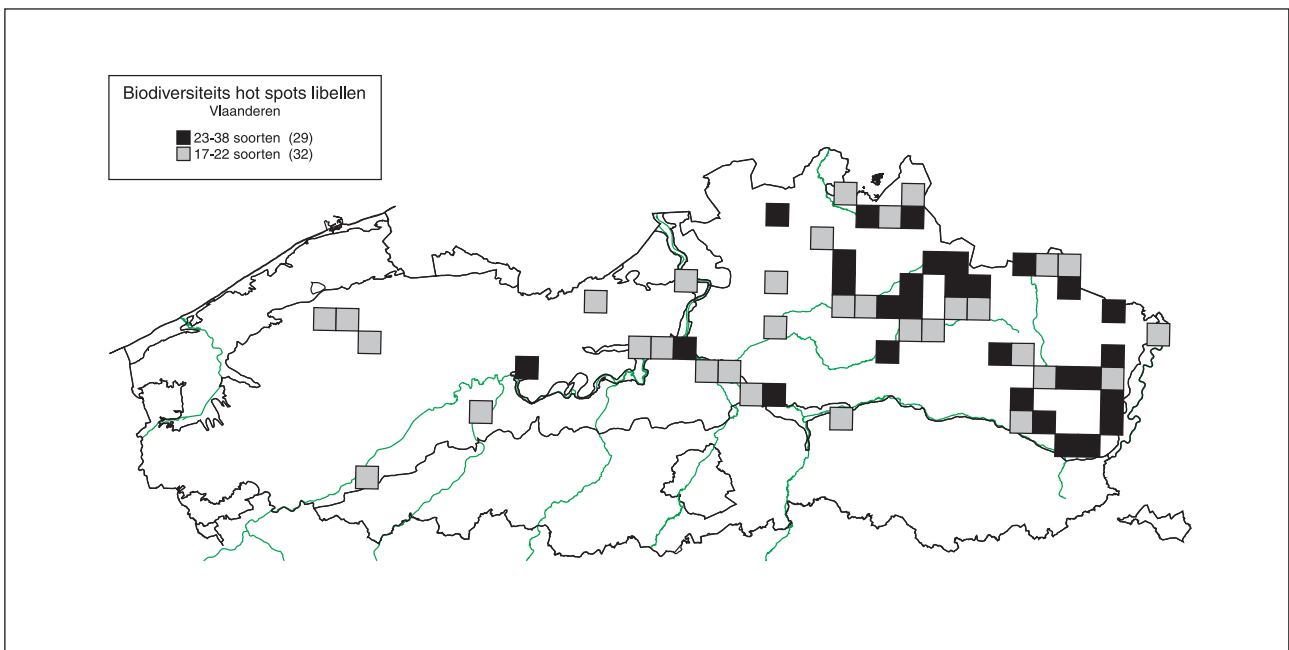
Tabel 11.1: Aantal soorten libellen per Rode-Lijstcategorie in Vlaanderen en in de vijf ecoregio's.

Rode-Lijstcategorie	Vlaanderen	Duinen	Polders	Zandleem	Leem	Kempen
Uitgestorven	9	-	-	3	4	9
Met uitsterven bedreigd	6	-	-	2	-	6
Bedreigd	9	1	-	4	4	9
Kwetsbaar	5	-	1	4	3	5
Zeldzaam	6	-	-	2	3	6
Onvoldoende gekend	2	1	1	2	2	2
Momenteel niet bedreigd	21	15	18	21	21	21
Aantal Rode-Lijstsoorten	29	1	1	13	11	29
Totaal aantal soorten	58	23	25	47	50	58

Figuur 11.1: Procentuele verdeling van het aantal soorten libellen over de verschillende Rode-Lijstcategorieën in Vlaanderen.

Figuur 11.2: Biodiversiteits hot spots van libellen in Vlaanderen.

Biodiversiteits- en Rode-Lijstsoorten hot spots Ecoregio's

Figuur 11.4 (in kaartenbijlage) toont de ligging van de Rode-Lijstsoorten hot spots in de verschillende ecoregio's.

Duinen

De enige Rode-Lijstsoort in de Duinen is de Bruine winterjuffer die aanwezig is in enkele gebieden aan de Westkust.

Polders

De enige Rode-Lijstsoort in de Polders is de Grote roodoogjuffer die op enkele plaatsen in de Oostkustpolders nog aanwezig is.

Vlaamse zand- en zandleemstreek

In de Vlaamse zand- en zandleemstreek komen momenteel acht Rode-Lijstsoorten voor. De meeste van deze soorten zijn gebonden aan matig voedselrijke laagveengebieden. Het grootste aantal Rode-Lijstsoorten vindt men in de Damvallei nabij Gent (DE KNIJF et al. 1996). Andere belangrijke laagveengebieden voor libellen situeren zich in Klein-Brabant en in de omgeving van Mechelen. Behalve de laagveengebieden zijn de voedselarme zandgronden ten zuiden van Brugge, tussen Gent en Brugge en nabij Eeklo van belang voor libellen.

Leemstreek

In de Leemstreek komen zeven Rode-Lijstsoorten voor die voornamelijk zijn gebonden aan de rivier valleien en aan de bovenlopen van enkele bronbeken. Slechts in vier gebieden vindt men meer dan één Rode-Lijstsoort: het Kraaibos te Moen, de Scheldevallei ter hoogte van de Zwalmmonding, de Dendervallei te Geraardsbergen en het Zoniënwoud te Hoeilaart. Van bijzonder belang voor de Leemstreek zijn enkele bronbeken in de Vlaamse Ardennen en in het Meerdaalwoud ten zuiden van Leuven waar de Gewone bronlibel voorkomt. Wegens het specifieke biotoop is het vaak de enige Rode-Lijstsoort die er voorkomt zodat die gebieden niet terug te vinden zijn in Figuur 11.4 (in kaartenbijlage).

Kempen

In de Kempen komen alle 20 Rode-Lijstsoorten voor. Ze zijn vooral gebonden aan vennen en matig voedselrijke plassen en aan de talrijke waterlopen die worden gekenmerkt door een geringe verontreinigingsgraad en meestal goede structuurkenmerken. Het grootste aantal gebieden met Rode-Lijstsoorten in de Kempen is te vinden in de natte heidegebieden, beekvalleien, moerassen en broekbossen met open water zoals: het Vengebied te Ravels, de Zijpbeekvallei te Rekem, het Stamprooierbroek te Kinrooi, het Hageven te Neerpelt, het Turfven en Ruwmortelsven te Opglabbeek, het Wik te Bokrijk, de Wurft te Dessel en Den Diel, de Maat, het Buitengoor en het Meergoor te Mol.

Wettelijke bescherming en soorten van internationaal belang

In Vlaanderen worden alle libellensoorten beschermd door de wet op het Natuurbehoud. Enkele soorten die in Vlaanderen voorkomen of -kwamen, zijn ook terug te vinden op internationale lijsten (bijlage 8). VAN TOL & VERDONK (1988) publiceerden een lijst met daarin de mate van bedreiging van alle libellensoorten die in Europa voorkomen. Op de lijst van de op wereldschaal bedreigde soorten van het IUCN (1996) staan drie soorten libellen die in Vlaanderen voorkwamen. De soorten die worden genoemd in de Annexen van de Conventie van Bern, de Habitatrichtlijn en door het IUCN zijn ondertussen uitgestorven in Vlaanderen. Van de Gevlekte witsnuitlibel waren er tot 1989 nog enkele kleine populaties bekend in de provincie Limburg. De aanduiding van de habitats van de soorten van stilstaand water is gebaseerd op Bijlage IV en V van het Natuurdecreet. Voor de soorten van stromend water komt de definiëring van de habitats uit de typologie van de waterlopen van het Vlaamse Gewest zoals bepaald door SCHNEIDERS et al. (1995).

